

Posudek na bakalářskou diplomovou práci
studentky Martiny Vaňkátové
Osteologická analýza koní na slavníkovské Libici

Kůň je zvíře mající v naší historii řadu klíčových úloh. V paleolitu byl pro nás zdrojem obživy (byť z velkých savců měli větší důležitost sobi) a od neolitu jsme jeho domestikací získali skvělého pomocníka v zemědělství, ale především „rychlou spojku“ a efektivní zbraň. Svoji zdánlivě nezastupitelnou roli ztratil patrně v roce 1939, přesto je nám stále užitečným pomocníkem v zemědělství, předmětem sportovního nadšení a především společníkem např. při rekreačním ježdění či hipoterapii apod. Význam koně byl donedávna opravdu obrovský a není tedy divu, že koně a koňovití mají své významné místo v archeozoologickém výzkumu. Tak jako zoologové, tak i archeozoologové při něm ale citelně naráží na relativní morfologickou podobnost koňovitých. Není divu, že výzkum koně v archeozoologickém kontextu je obtížnou disciplínou, navíc značně zatíženou obrovskou spoustou více či méně podivných metod a umělých konstruktů. Stačí se třeba začíst do teorií o původu různých plemen koní... (kdo chce zešilet, ať si přečte nějakou práci od Skorkowského...).

Ačkoli jsou koně komplikovaným objektem zájmu, předložená práce se přesto pokouší vyhodnotit materiál koňů z libického sídliště a snaží se objasnit několik otázek. Např. jak byli na tomto místě využíváni a prověřit předpoklad o odlišných typech koní, zvláště pak v předhradí a akropoli libického sídliště. Téma předkládané práce je hodně zajímavé, vlastně zcela exkluzivní, jak s ohledem k zoologii (tj. možný výskyt různých forem koňů na této lokalitě a také poměrně bohatý materiál), tak archeologii (tj. atraktivní lokalita s ohledem k naší historii).

Předkládaná bakalářská práce je psána úsporným, poměrně čtivým vědeckým jazykem a obsahuje 30 stran textu. Celkem vzato je prostá pravopisných chyb. Je členěna klasickým způsobem na úvod, literární přehled, materiál, výsledky a diskusi. V předběžném zhodnocení lze konstatovat, že tato práce splnila naznačené cíle a přinesla řadu zajímavých a navíc důležitých závěrů.

Přesto bych k ní měl několik výtek a pak dotazů (postupují od úvodu po literaturu):

1. Autorka v úvodu konstatuje řadu netriviálních zjištění či spekulací (např. „že domestikace začala neuvědoměle“, dále „že proces domestikace koně začal již v pravěku“ apod.), avšak bez citací. Fakt, že je kůň hezké zvíře, může být bez citace, ale netriviality, prosím, s citacemi.
2. Mnohem závažnější výtkou se týká nevyrovnanosti literární rešerše. O libickém sídlišti se čtenář dovídá prakticky vše (je popisováno spolu s nálezy zvířat na 6 stranách), domestikaci koní je věnována ale jen necelá 1 strana! Navíc je tato podkapitola o domestikaci koně podána ve velice zkreslené formě svědčící, dle mého, o neprostudování dostatečného počtu důležitých pramenů, popř. dokonce o nedokonalé interpretaci Olsenové (2006).

Nechci rozebírat veškeré body, se kterými nesouhlasím, přesto bych rád konstatoval například toto:

- a) Pozdní domestikace koně nemusí souviset pouze s tím, že je příliš pohyblivý – nabízí se třeba zjevně pomalá reprodukce (věk pohlavní dospělosti či délka březosti) či razantnost koní, zvláště hřebců.

b) Autorka často uvádí ohledně původu domácího koně ve své podstatě negaci celkové shody řady badatelů. Stále třeba není až tak jisté, že předek domácího koně byl pouze jeden, protože datace divergence linií domácích koňů sahá do svrchního pleistocénu, což ale také může znamenat, že jsme časem zdomestikovali opravdu jen jeden druh, tarpana, který měl ale v neolitu napříč Eurasií výraznější vnitřní strukturu (řekněme poddruhy) (viz Kavar & Dovč 2008). Bez ohledu na to nechápu, proč se autorka bojí otevřeně konstatovat všeobecnou shodu většiny autorů (např. Clutton-Brocková, Groves, Olsenová apod.), že nejpravděpodobnějším předkem domácího koně byl tarpan. Autorka je, na můj vkus, vůbec vůči tarpanovi značně odtažitá.

c) Není přesné, že domácí kůň nemá žádnou tělní část, která by byla domestikací výrazně pozměněna ve vztahu k divokým koňům – co poléhavá hřívá či objem mozkovny?

d) Str. 3, věta „Do Evropy, kde se již dávno proháněli divocí koně, se poprvé prokazatelně šlechtění váleční koně dostali s římskými legiemi, rozšíření odpovídalo okupovaným územím“ je mého soudu ne zcela srozumitelná. Neměli první válečné koně třeba už Makedonci apod.? Text je prostě zbytečně zkratkovitý a logicky tak otvírá další otázky.

e) Nerozumím termínu „speciace domácích koní“ (str. 3).

V souhrnu úvod k domestikaci koní považuji za nejslabší část práce, navíc plnou dosti odvážných, avšak často nesprávných formulací, které samozřejmě přispívají k rozladěnosti sečtějšího čtenáře. Proto autorce doporučuji k přečtení o domestikaci koně nejméně tyto práce Groves 1974, Groves 1986, Clutton-Brocková 1992 a Kavar & Dovč 2008. Z hlediska morfologické variability plemen koní pak ještě práci Lundholm 1949 a Ehardt 1962. V práci Clutton-Brockové by autorka mohla kromě jiného najít i potvrzení jejího předpokladu o značné odolnosti rohoviny koňovitých a užití podkov kvůli enormnímu zatížení rohoviny kopyta člověkem.

3. Detaily:

a) Pozor na latinská jména domestikantů (správně je *Sus domesticus* (str. 7) a *Gallus domesticus* (str. 8), pokud uijeme název s tzv. „formou“, pak jsou správně tato jména *Sus scrofa f. domestica* a *Gallus gallus f. domestica*.

b) Na str. 8 je kůň označován jako *Equus asinus*.

c) Kolektiv autorů 1999 vyměnit za Červený a kol. 1999.

d) Možná bych pro příště zvážil, zda nedat do příloh ukázkou pozic všech rozměrů a to pro ty čtenáře, kteří nemají monografii Drieschové (1976).

e) Pletenec lopatkové a pánevní končetiny bych nahradil ustáleným lopatkovým nebo pánevním pletencem nebo pletencem přední či zadní končetiny.

f) Výsledky s odkazem na graf bych dal před graf ne naopak.

g) Graf č. 5 je poněkud kýčovitý, což by ani tak nevadilo, ale z čupřiny se konkrétní kohoutková výška hůře odečítá.

4. Dotazy:

a) Na str. 12 je zmínka, že špičáky bývají u koně často redukovány (především u samic) – ví se, kolik samic nemá špičáky vyvinuty a naopak (tj. kolik samic je má vyvinuto)?

b) Může autorka jednoduše vysvětlit výpočet kohoutkové výšky?

c) Jaký má smysl počítat hmotnost kostí?

d) Jak se určuje věk podle týlního hrbolu (str. 14, v metodice to uvedeno není)?

e) Co si mám představit pod blíže neurčeným velkým zvířetem v příkopě (str. 8)?

f) Jak moc si stojí autorka u kapitole tafonomie za okusem vlka - nemůže jít spíše o psa?

g) v kapitole „Pracovní využití koně“ autorka operuje s některými předpoklady o typech koní a jejich úloze. Vyšší a mohutnější koně by měli být např. soumaři, ještě vyšší koně jezdeckí koně a malí koně soumaři. Jak moc jde o umělý teoretický konstrukt? Jde o čiré

spekulace nebo to má opravdu svou podporu a jakou – např. odpovídá to třeba vyšším zátěžovým patologiím u soumarských koňů?

Obecně vzato bych doporučoval, aby se typy koňů posuzovaly ze dvou stran, podle odhadované kohoutkové výšky a pak podle robustnosti metakarpů/metatarzů. Umím si totiž představit, že zvíře stejné kohoutkové výšky může být exteriérem „vychrtlý“ Arab, ale také podsaditý Fjordský pony

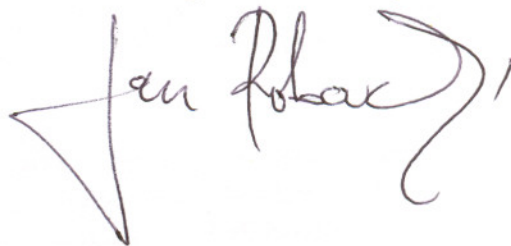
h) Na str. 25 autorka zmiňuje závěry Kyselého (2000) o tom, že kůň byl kuchyňsky využíván v tom případě, že šlo o méně ušlechtilé koně. Kolik je o tomto tématu známo? Ptám se proto, zda nebyly takto využíváni třeba vzteklí hřebci, na rozdíl od klidnějších (a zřejmě výkonnějších) klisen.

ch) Jak to vypadá s nálezy hříbat v ČR? Jsou známy nebo se pravidelně nevyskytují jako artefakt nedochování chrupavek?

Přes řadu mých komentářů, které jsou z části způsobeny zvědavostí oponenta a také tím, že oponent vykazuje značnou afinitu ke koňovitým, musím konstatovat, že tato bakalářská práce zhodnotila cenný materiál a na jeho základě přinesla některé důležité výsledky a zajímavé závěry. Splnila tak požadavky kladené na bakalářskou diplomovou práci a zaslouží si kladné hodnocení. S konečným hodnocením vyčkám na obhajobu.

V Hůrce 12.1. 2009

Mgr. Jan Robovský

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jan Robovský', with a large, sweeping flourish at the end.